

Hivern 2013

Per una Catalunya cosmopolita ¹

Montserrat Guibernau

Catedràtica de política a Queen Mary University of London.

El nacionalisme democràtic de les nacions sense Estat contínuament ha d'explicar i justificar cadascuna de les seves actuacions per provar que són democràtiques. Tot i això, és natural que aquest tipus de nacionalisme democràtic o patriotisme, si preferim utilitzar aquest terme, provoqui aquest tipus de reaccions, perquè suposa un repte important per a l'Estat-nació modern. Les raons són les següents: qüestiona la legitimitat de l'Estat i posa potencialment en perill la seva integritat territorial; representa un reajustament econòmic dins de l'Estat (tot i que no totes les nacions són contribuents netes a les arques de l'Estat com ho és Catalunya); i força l'Estat a respondre a les reivindicacions plantejades sempre que el nacionalisme minoritari s'expressi i actuï en termes democràtics, i que el mateix Estat tingui interès en preservar la seva imatge com a Estat democràtic davant de la comunitat internacional.

Per aquest motiu, a l'hora de plantejar el futur de Catalunya, proposo el foment d'un catalanisme cosmopolita. Al meu parer, aquests dos termes no són contradictoris, si més no, hi ha situacions específiques en què el cosmopolitisme i el nacionalisme poden coexistir i ser compatibles. Una de les acusacions més greus al nacionalisme consisteix a titllar-lo de retrògrad i oposat al progressisme generalment associat amb el cosmopolitisme. Crec que cal aprofundir en aquests termes i fugir dels tòpics i les frases que sonen bé però que estan mancades d'arguments i d'una anàlisi del que intenten transmetre. Perquè ni tots els cosmopolites són plenament democràtes i progressistes, ni tots els nacionalistes s'emmirallen en un passat essencialista i defensen un conservadorisme amb tons autoritaris i excloents.

Al final de la dècada de 1970, i en part influït per la intensificació dels processos de globalització, el cosmopolitisme, originalment definit pels estoics i segles més tard desenvolupat per Immanuel Kant, ressortí una vegada més. Actualment, el cosmopolitisme té tres significats bàsics i diferenciats entre els quals sol haver tensió. El primer, el cosmopolitisme cultural, s'associa amb els individus que gaudeixen de la diversitat cultural, que poden viatjar pel món i tenen una posició privilegiada que els situa per damunt de visions etnocèntriques. Aquests individus formen part d'una elit transnacional exclusiva. El segon, el cosmopolitisme filosòfic, es relaciona amb l'adhesió a una sèrie de principis i valors destinada a assolir la justícia social a escala global i, amb ella, l'eliminació de les disparitats dràstiques en la riquesa. Aquest tipus de cosmopolitisme té una forta naturalesa ètica. Està consagrat a la recerca d'uns valors ètics mínims aplicables a tota la humanitat, com ara el compromís amb els drets humans definits per les Nacions Unides. El tercer, el cosmopolitisme polític o institucional, es refereix a l'estudi de noves formes de governança i institucions polítiques que podrien estar a l'alçada d'un ordre pròpiament cosmopolita.

Les versions actuals del cosmopolitisme convergeixen en la imatge del món com un únic lloc interconnectat en què un grau de visibilitat sense precedents, produït per les revolucions

tecnològiques dels segle XX i XXI, ha proporcionat una consciència inaudita de la diferència política, lingüística, religiosa, de gènere i econòmica, entre altres. En aquest nou escenari, l'augment de la interacció multinivell enforteix la defensa del cosmopolitisme en tant que ètica de l'era global.

Els valors cosmopolites defensen la igualtat i la llibertat de tots els éssers humans, un principi que ja s'ha acceptat i inclòs en algunes constitucions i en certes normes i regulacions internacionals. Amb tot, existeix una gran distància entre l'acceptació teòrica dels principis cosmopolites i la realitat social, ja que, actualment, no existeix cap institució o organització reconeguda mundialment com a capaç de fer complir els principis cosmopolites i amb prou poder, legitimitat i mitjans per sancionar els qui els infringeixin. El món global no actua guiat per principis cosmopolites, però sí que podem identificar alguns signes d'un moviment transnacional incipient i creixent. Certament, algunes institucions regionals i internacionals contenen valors cosmopolites, cosa que constitueix un avenç per al mateix cosmopolitisme.

El catalanisme cosmopolita

Entenc el catalanisme com a moviment social que hores d'ara es manifesta mitjançant la reivindicació dels catalans a decidir el seu futur polític. Per tal que això sigui possible, cal que la nació catalana es defineixi com a *demos*, es a dir, com a col·lectivitat que lliurement aposta per la pròpia emancipació. El catalanisme cosmopolita representa l'esforç d'un poble —Catalunya— i d'una cultura —la catalana— per desenvolupar-se. Expressa el desig dels catalans de decidir el seu futur polític i la il·lusió i l'empenta per construir una nació plena basada en la democràcia, la justícia social, el progressisme, el conreu i la difusió de la llengua i la cultura catalanes, i la construcció d'una societat pròspera i moderna en el si de la Unió Europea.

El catalanisme cosmopolita és progressista, innovador i gosa pensar el futur des de la llibertat i la catalanitat per tal de construir país puixant en els àmbits cultural, econòmic, social i polític. Es tracta d'un catalanisme amb arrels, que aprèn del passat i el valora, i que utilitza el ric i divers llegat que posa a les nostres mans amb vista a descobrir les noves oportunitats i aprofitar els nous reptes als quals ens enfrontem com a país.

Els àmbits d'acció del catalanisme cosmopolita inclouen:

La societat a fi d'aconseguir una millora en la qualitat de vida, el manteniment i la millora de l'Estat del benestar, la mobilitat social i la construcció d'una societat pròspera i cohesionada.

L'economia, per mitjà de la promoció de l'empresa i el foment de la recerca, els serveis, el treball al camp, la ramaderia i la pesca, sense oblidar les infraestructures i l'energia.

El territori, que cal protegir des d'un punt de vista sostenible i ecològic.

La cultura i la llengua, mitjançant la millora de l'ensenyament a tots els nivells. Fomentar l'excel·lència i elevar el nivell cultural de la població. Promoure l'aprenentatge i l'ús del català

com a llengua viva de diàleg, recerca, negocis, pensament i cultura. Promoure activament el castellà i també un coneixement sòlid de la llengua anglesa.

La política, retornar el valor a la democràcia i “democratitzar-la”, impulsar el bé comú i entendre la política com a voluntat de servei. Mitjançant una renovació en els valors i la manera de fer de la classe política, sanejar-la i canviar la imatge negativa que hores d’ara en té la ciutadania.

Vivim en un món de nacions en el si de les quals la identitat nacional empeny els individus a l’acció social i política, i en què la lleialtat nacional preval per damunt de les lleialtats cosmopolites. No vivim en un ordre cosmopolita, i no m’imagino pas que un ordre semblant aparegui en un futur proper. Hores d’ara, l’ideal cosmopolita continua sent una utopia molt allunyada de la competència constant, els conflictes i les guerres que defineixen les relacions internacionals. És en aquest context que les persones cerquen en les seves pròpies nacions una font d’identitat, però també un entorn amable on gaudeixen de certs drets; per exemple els drets de ciutadania i els drets humans.

Per què, doncs, parlar d’un catalanisme cosmopolita? En l’era global, els principis cosmopolites representen un avenç, un objectiu i una aspiració envers un món més just, més igualitari i respectuós i sense pobresa, i tot això aplicat a una dimensió global. El cosmopolitisme representa un progrés ètic i moral, tal com al seu dia la democràcia i la sobirania popular representaren un avenç immensurable respecte a èpoques anteriors en què l’individu només era subjecte de drets en funció del seu gènere, la seva riquesa, el seu llinatge o la seva religió. Moments històrics en què el govern dels pobles no era decidit d’acord amb el consentiment dels ciutadans, sinó de forma arbitrària apel·lant al llinatge, la voluntat de Déu o la força física.

És precisament en l’era global quan els ancoratges identitaris esdevenen més necessaris, però també es un moment en què el catalanisme no ha de perdre de vista que Catalunya forma part d’aquest món global on ha de cercar la presència i el reconeixement. És des de la consciència de la diversitat, la complexitat i la relativització de les fronteres tradicionals que cal entendre la pròpia presència al món d’una manera diferent, perquè les oportunitats no són les mateixes, ni tampoc els reptes, els mètodes i els límits.

Apostar per un catalanisme cosmopolita representa afegir una nova dimensió al catalanisme. Estic convençuda que el programa polític per al futur de Catalunya hauria d’incloure el compromís amb els ideals i els valors cosmopolites capaços de guiar l’acció política i d’incorporar una nova dimensió moral a la identitat nacional.

